

УДК 330.341.1

Саміра Т. Пілецька

Національний авіаційний університет, м. Київ

Ірина М. Мягких

Київський національний університет технологій та дизайну

**ІННОВАЦІЙНА СПРИЙНЯТЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ДО РОЗВИТКУ
В УМОВАХ ЗМІНЮВАНОВОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

У статті розкрито роль інноваційної сприйнятливості, представлено її модель, досліджено готовність підприємств до інноваційного розвитку. При цьому доведено необхідність проведення оцінювання сприйнятливості підприємств України до нововведень з метою зниження ризику управлінських рішень щодо інноваційного розвитку підприємств. В процесі дослідження виявлено основні проблемні аспекти безперервного інноваційного розвитку, що потребує комплексного вирішення.

Ключові слова: *інновація, інноваційний розвиток, інноваційна сприйнятливість, готовність до інноваційного розвитку підприємства, інноваційний потенціал, інноваційний процес.*

Самира Т. Пилецкая

Национальный авиационный университет, г. Киев

Ирина М. Мягких

Киевский национальный университет технологий и дизайна

**ІННОВАЦІЙНА ВОСПРИЙМЧИВОСТЬ КОМПАНІЙ К РОЗВИТКУ
В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЯЮЩЕЙСЯ ВНЕШНЕЙ СРЕДЫ**

В статье раскрыта роль инновационной восприимчивости, представлена ее модель, исследована готовность предприятий к инновационному развитию. При этом доказана необходимость проведения оценки восприимчивости предприятий Украины к нововведениям с целью снижения риска управленческих решений по инновационному развитию предприятий. В процессе исследования выявлены основные проблемные аспекты непрерывного инновационного развития, которые требуют комплексного решения.

Ключевые слова: *инновация, инновационное развитие, инновационная восприимчивость, готовность к инновационному развитию предприятия, инновационный потенциал, инновационный процесс.*

Samira T. Piletska

National Aviation University, Kyiv

Iryna M. Miahkykh

Kyiv National University of Technologies and Design

**INNOVATION RECEPTIVITY OF COMPANIES TO DEVELOPMENT
IN CHANGING ENVIRONMENT**

The paper reveals the role of innovation receptivity along with presenting its model and exploring the readiness of enterprises to innovate. Thus, the need to assess the innovation receptivity of Ukrainian enterprises to reduce risk in management decisions on enterprise innovative development is substantiated. The research identified the key barriers to continuous innovation development that require integrated solutions.

Keywords: *innovation, innovative development, innovation receptivity, readiness to innovative development, innovative potential, innovative process.*

Постановка проблеми. Сучасна економіка характеризується різним загостренням конкуренції товаровиробників, що викликане процесами глобалізації, свободою переливу капіталів і трудових ресурсів, зростанням диверсифікації споживацьких запитів, скорочення життєвого циклу товарів, різним посиленням ролі факторів науково-технічного прогресу у забезпеченні економічного зростання як окремих підприємств, так і національної економіки в цілому.

У цих умовах успіху на ринку досягають, насамперед, ті підприємства, які здатні оперативнo й ефективно приводити у відповідність внутрішні можливості розвитку зовнішнім. Це передбачає оцінку внутрішніх можливостей суб'єкта господарювання і зіставлення їх із зовнішніми можливостями і загрозами, які визначають умови діяльності на конкретних ринках. Як доводить світовий досвід, основними засобами досягнення значної відповідальності внутрішніх можливостей розвитком зовнішнім є інновації. Саме вони є засобом до змін середовища господарювання, забезпечення умов тривалого виживання й розвитку на ринку.

Інноваційний потенціал характеризує можливості будь якого підприємства здійснювати інноваційну діяльність в умовах змінного зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень публікацій. Аналіз тенденцій розвитку сучасної економічної теорії вказує на те, що особливої актуальності набуває системна економічна парадигма, причому за умови відкритості економічних систем.

Важлива роль у дослідженні теоретичних і методичних проблем інноваційної сприйнятливості, серед яких оцінка економічної ефективності інновацій та питань прискорення їх впровадження належать таким відомим вченим, як О. Ареф'єва, І. Бланк, С. Валдайцев, Б. Гансе, Г. Завлін, С. Ілляшенко, С. Ільєнкова, Т. Надтока, Н. Масленнікова, О. Мозенков, П. Оролов, П. Перерва, А. Субетто, Б. Твіст, Е. Уткін, Л. Федулова, А. Яковлев та інші. Однак, низка питань, пов'язаних із інноваційною сприйнятливістю взагалі та з галузевими особливостями зокрема, досі недостатньо досліджена і потребує особливої уваги науковців. Так, залишаються відкритими питання інноваційного потенціалу, як фундаментального чинника формування рівня інноваційної сприйнятливості, розробленості методичних матеріалів з комплексної оцінки інноваційного потенціалу та підтримки впровадження відповідних новацій на державному і регіональному рівнях, що зумовлює необхідність їх подальшого розгляду.

Метою статті є дослідження моделей інноваційної сприйнятливості та готовності до інноваційного розвитку підприємств в умовах змінного зовнішнього середовища, доведення необхідності проведення оцінювання сприйнятливості підприємств України до нововведень з метою зниження ризику управлінських рішень щодо інноваційного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна діяльність є інструментом зростання ефективності функціонування підприємства. Для безперервного інноваційного розвитку є комплексний підхід, який характеризується такими сферами: виробництво, управління, маркетинг, фінанси, продаж. Інноваційна діяльність охоплює такі види робіт: пошук ідей; отримання ліцензій та патентів; кадрове забезпечення; організація науково-дослідницької роботи; інженерно-технічна діяльність; інформаційна та маркетингова діяльність Дані види робіт виконуються певними організаційними структурами підприємства.

Інноваційний розвиток слід розглядати як процес господарювання, що спирається на пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства у змінних умовах зовнішнього середовища в рамках обраної місії та прийняття мотивації діяльності, і який пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту [4].

Процес інноваційного розвитку необхідно розглядати з позицій конкретного суб'єкта господарської діяльності, тобто з позицій конкретного підприємства, що здійснює

господарську діяльність (виробничо-збутову) у взаємодії з постачальниками вихідної сировини і матеріалів, конкурентами, торговими і збутовими посередниками, споживачами у конкретних економічних, поміжних, екологічних, правових та інших умовах [11].

Підприємство що стало на інноваційний шлях розвитку, повинне функціонувати відповідно до наступних принципів: адаптивності; динамічності; самоорганізації; саморегуляції; саморозвитку.

Таким чином, інноваційний розвиток є результатом цілого ланцюга реалізованих нововведень, що сприятиме створенню нових якостей для підприємства.

Оцінка ефективності діяльності підприємства в умовах інноваційного розвитку характеризується показниками:

- підвищення конкурентоспроможності підприємства, нарощуванням конкурентних переваг підприємства за показниками якості продукції та ефективності виробництва, досягнення балансу між стабільністю і зусиллям впровадженню нової технології;
- розвитком ефективності вчасного сприйняття змін, адаптаційних заходів у поєднанні з процесом безперервного управління технологічними нововведеннями;
- організацією взаємодії внутрішніх і зовнішніх елементів системи розвитку чинниками якої є система інформації про ринок нововведень, відбір проектів з числа інтересів усіх учасників;
- ефективністю використання сучасних інформаційних комплексів.

Інноваційний розвиток є комплексною категорією, що відображає єдність інноваційного потенціалу і інноваційного процесу.

Розвиток інноваційного потенціалу дає змогу здійснювати розвиток підприємства, який має стратегічний характер, так як розглядається як реакція на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищах. Рівень інноваційного потенціалу визначає можливості підприємства щодо застосовування інноваційних стратегій та підлягає обов'язковому оцінюванню в процесі розроблення стратегії інноваційного розвитку [6].

Інноваційний потенціал підприємства можна розглядати як сукупність низки внутрішніх можливостей та ресурсів, які приймають участь у процесі в здійсненні інноваційної політики підприємства (рис. 1).

Інноваційний потенціал можна розглядати як складну динамічну систему генерування, накопичення і трансформування наукових ідей і науково-технічних результатів в інноваційні продукти, процеси [10].

Слід враховувати той факт, що на інноваційний потенціал впливає інноваційний клімат (рис. 2).

На інноваційний потенціал впливають і внутрішні фактори, так як процеси управління інноваційної діяльності залежать від інноваційної культури конкурентної організації. Інноваційна культура є міра сприятливості підприємства до нововведень, досвіду впровадження нових проектів, політику менеджменту в області інновацій, відношення персоналу до інновацій. За участю інноваційної культури можна реально досягти прискорення й підвищення ефективності впровадження нових технологій і винаходів, реальної протидії бюрократичним тенденціям сприяння розкриттю інноваційного потенціалу особистості [10].

Критерієм розвитку і ефективності використання інноваційного потенціалу є інноваційна активність підприємства, яка відображає інтенсивність здійснення підприємством заходів з розробки і впровадження нових технологій, продуктів, методів або їх удосконалення при впровадженні в свою господарську діяльність, в результаті чого спостерігається покращення результативних показників діяльності.

Рис. 1. Інноваційний потенціал в процесі здійснення інноваційної політики підприємства

Рис. 2. Інноваційний клімат, як фактори зовнішнього середовища, що впливають на інноваційний потенціал

Інноваційним потенціалом реалізується в результаті інноваційного процесу який відображає впровадження нових чи вдосконалених продуктів, технологічних процесів, участь в інших видах інноваційної діяльності шляхом виконання досліджень і розробок, придбання патентів і безпатентних ліцензій, проведення маркетингових досліджень тощо.

Сукупність інноваційної сприятливості та інноваційності підприємств становлять інноваційний потенціал.

Інноваційна сприйнятливість підприємства відображає здатність виробничо-господарської системи до впровадження та використання у своїй діяльності новачій різного роду і поєднує в собі: сукупність визначальних властивостей інноваційної діяльності, що

здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу, та охоплює наукові дослідження, дослідно-конструкторські і технологічні розробки, виробництво та реалізацію інноваційної продукції, здатність підприємства вигідно для себе використовувати вплив динамічного зовнішнього середовища, та можливостей які існують у його внутрішньому середовищі.

Інноваційну сприйнятливість підприємства можна відобразити наступною моделлю [3]:

$$IC = f(ГП_i, ГОС_з, ГУС_з, ЗЗ_{от}, P_{\text{мат-техн}}, P_{\text{фін}}, P_{\text{немат}}, P_{\text{інф}}) \geq 0, \quad (1)$$

де IC – інноваційна сприйнятливість підприємств;

$ГП_i$ – психологічна готовність колективу до інноваційних змін;

$ГОС_з$ – готовність організаційних структур підприємства до інноваційних змін;

$ГУС_з$ – готовність управлінської системи до інноваційних змін;

$ЗЗ_{от}$ – зовнішні зв'язки, оточення підприємства, характер їх впливу;

$P_{\text{мат-техн}}$ – наявні матеріально-технічні ресурси підприємства;

$P_{\text{фін}}$ – наявні фінансові ресурси підприємства;

$P_{\text{немат}}$ – наявні нематеріальні, у т.ч. інтелектуальні, ресурси підприємства;

$P_{\text{інф}}$ – наявні інформаційні ресурси підприємства.

Слід враховувати, що рівень інноваційної сприйнятливості для різних підприємств однієї сфери діяльності може відрізнятися і, що інноваційна сприйнятливість характеризується: технологічною специфікою, ємністю ринку і перспективами продукту, фінансовим станом підприємства, технологічними можливостями підприємства, ринковою стратегією підприємства, суб'єктивними факторами, стадією життєвого циклу підприємства.

Інноваційна сприйнятливість стосується різних рівнів і напрямків. Дану категорію можна розглядати стосовно:

1) розвитку використовуваного у виробничій системі техніко-технологічного забезпечення, що характеризує ступінь адаптації даної системи до пропозиції розробників нових видів техніко-технологічного, інформаційного, організаційного та управлінського забезпечення;

2) асортимент і якість продукції яку виготовляє і реалізує підприємство, що відображає ступінь адаптації даної системи до ринкового попиту [2].

Підґрунтям інноваційної сприйнятливості є:

1) інноваційна готовність підприємства;

2) організаційно-структурні взаємозв'язки;

3) організаційно-культурні взаємовідносини підприємства [3].

Інноваційна готовність підприємства характеризує можливість перетворення наукової розробки в новацію, а і в впровадження.

Перетворення новації в інновацію є процесом, що має наступні ознаки:

1) фактичне придбання новації потенційним користувачем;

2) впровадження придбаної новації у сфери практичного використання;

3) позитивна динаміка показників, що характеризують цільові результати діяльності користувача новації, оскільки новації які не приносять очікуваних результатів не змінюють величину інноваційного потенціалу виробничо-господарської системи [7].

Інструментом формування і використання інноваційного потенціалу підприємства є інноваційна стратегія, яка є одним із засобів досягнення цілей підприємств, який відрізняється від інших засобів своєю новизною, для даних підприємств, для галузі ринку, споживачів, країни в цілому. Інноваційна стратегія визначається як взаємозв'язаний

комплекс дій за для забезпечення умов тривалого виживання і розвитку підприємства на ринку на основі створення і впровадження інновацій, її головні завдання [11].

З метою забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємства система управління інноваційним потенціалом повинна:

- забезпечити стійку позицію на ринку за рахунок збалансованості між традиційними продуктами (послугами) та запровадженням перспективних інновацій;
- створювати умови для найбільш повного задоволення потреб клієнтів у нових товарах чи послугах;
- забезпечувати взаємодію внутрішніх та зовнішніх елементів в системі управління інноваційним потенціалом;
- стежити за раціональним та цілеспрямованим використанням інноваційних ресурсів.

Висновки. У сучасних умовах ринкової конкуренції, становлення інноваційної економіки та забезпечення науково-технічного та інноваційного розвитку, лише незначна кількість підприємств приділяє необхідну увагу управлінню інноваційним потенціалом. Однак, саме воно надає підприємству необхідні переваги у конкурентній боротьбі. Враховуючи сучасні тенденції, перемоги у конкурентній боротьбі може гарантувати лише перехід на інноваційний шлях розвитку. Важливу роль в якому відіграє саме управління інноваційним потенціалом.

Таким чином, на підставі дослідження можна зробити висновок, що сутність інноваційного розвитку підприємства полягає в забезпеченні постійного нарощування інноваційного потенціалу. При цьому підприємства, що мають різні рівні сприйнятливості до інновацій, мають різні можливості для їх реалізації.

Для забезпечення інноваційного розвитку підприємства критично важливим є проведення розрахунків інноваційної сприйнятливості підприємства за напрямками оптимізації використання його ключових компетенцій, що надають переваги у конкурентній боротьбі.

В подальших дослідженнях на перспективу необхідно формування цілісної системи показників, що відбиватиме різні напрямки оцінки інноваційної сприйнятливості підприємства, оскільки впровадження інновацій потребує наявності певних показників.

References

1. Heiets, V.M. Innovatsiini perspektyvy Ukrainy [Innovative prospects of Ukraine]. Retrieved from: www.twirpx.com [in Ukrainian].
2. Horodyskyi, T.I., Kabatsi, B.I., Lehka, V.M. Kontseptualni pidkhody do otsinky innovatsiinoho potentsialu rehionu [Conceptual approaches to the assessment of the region's innovation potential]. Retrieved from: <http://intkonf.org/gorodiskiy-t-i-kabatsi-bi-legka-vm-kontseptualni-pidhodi-do-otsinki-innovatsiynogo-potentsialu-regionu> [in Ukrainian].
3. Dikhtiarenko, K.V. (2012). Vplyv innovatsiinykh zmin na spryiniatlyvist pidpriemstva [Influence of innovative changes on the susceptibility of the enterprise]. *Biznes Inform*, No 3, Pp. 100–103. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_3_29 [in Ukrainian].

Література

1. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України [Електронний ресурс] / В. М. Геєць. – Режим доступу: www.twirpx.com.
2. Городиський Т. І. Концептуальні підходи до оцінки інноваційного потенціалу регіону [Електронний ресурс] / Т. І. Городиський, Б. І. Кабаці, В. М. Легка. – Режим доступу: <http://intkonf.org/gorodiskiy-t-i-kabatsi-bi-legka-vm-kontseptualni-pidhodi-do-otsinki-innovatsiynogo-potentsialu-regionu>.
3. Діхтяренко К. В. Вплив інноваційних змін на сприйнятливість підприємства / К. В. Діхтяренко // *Бізнес Інформ*. – 2012. – № 3. – С. 100–103. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_3_29.

4. Illiashenko, S.M. (2005). Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom: Navch. posibnyk [Management of innovative development: Manual]. 2nd ed., enl. and rev. Sumy: VTD «Universytetska knyha»; Kyiv: Vydavnychiy dim «Kniahynia Olha». 324 p. [in Ukrainian].
5. Heiets, V.M. et al. (2015). Innovatsiina Ukraina 2020: natsionalna dopovid [Innovative Ukraine 2020: National Report]. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine. 336 s. [in Ukrainian].
6. Kasianova, N.V. (2013). Upravlinnia innovatsiinym potentsialom promyslovoho pidpriemstva [Management of the Innovative Potential of an Industrial Enterprise]. Intelekt KhKhI – Intelligence of the XXI, No 3–4, Pp. 42–50 [in Ukrainian].
7. Kyrych, N., Shveda, N. (2013). Otsiniuvannia spryiniatlyvosti do novovveden yak etap benchmarkin hotovoho proektu mashynobudivnykh pidpriemstv Ukrainy [Assessment of susceptibility to innovations as a benchmark stage of the finished project of the machine-building enterprises of Ukraine]. Halytskyi ekonomichnyi visnyk, No 3 (42), Pp. 118–125 [in Ukrainian].
8. Kravchuk, V.V., Hrynychuk, V.M. (2012). Rozvytok innovatsiinoi diialnosti yak instrumentu pidvyshchennia konkurentospromozhnosti rehionu [Development of innovation activity as a tool for improving the competitiveness of the region]. Problemy nauky – Problems of science, No 11, Pp. 21–27 [in Ukrainian].
9. Lysetska, N.M. (2016). Dynamizatsiia instytutsiinykh instrumentiv u systemi efektyvnoho stvorennia natsionalnoi innovatsiinoi modeli: svitovi dosvid [Dynamicization of institutional instruments in the system of effective creation of a national innovation model: world experience]. Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku. Seria: Ekonomika ta menedzhment – Problems of innovation and investment development. Series: Economics and Management, No 9, Pp. 110–117. Retrieved from: <http://nbuv.gov.ua> [in Ukrainian].
10. Mykytiuk, P.P., Krysko, Zh.L., Ovsianiuk-Berdadina, O.F., Skochylias, S.M. (2015). Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstva: navchalnyi posibnyk [Innovative development of enterprise: teaching manual]. Ternopil: PP Prynter inform. 224 s. [in Ukrainian].
4. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: Навч. посібник / С. М. Ілляшенко. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. – 324 с.
5. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
6. Касьянова Н. В. Управління інноваційним потенціалом промислового підприємства / Н. В. Касьянова // Інтелект XXI. – 2013. – № 3–4. – С. 42–50.
7. Кирич Н. Оцінювання сприйнятливості до нововведень як етап бенчмаркін готового проекту машинобудівних підприємств України / Н. Кирич, Н. Шведа // Галицький економічний вісник. – 2013. – № 3 (42). – С. 118–125.
8. Кравчук В. В. Розвиток інноваційної діяльності як інструменту підвищення конкурентоспроможності регіону / В. В. Кравчук, В. М. Гринчук // Проблеми науки. – 2012. – № 11. – С. 21–27.
9. Лисецька Н. М. Динамізація інституційних інструментів у системі ефективного створення національної інноваційної моделі: світовий досвід [Електронний ресурс] / Н. М. Лисецька // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент. – 2016. – № 9. – С. 110–117. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.
10. Микитюк П. П. Інноваційний розвиток підприємства: навчальний посібник / П. П. Микитюк, Ж. Л. Крисько, О. Ф. Овсянюк-Бердадіна, С. М. Скочильяс. – Тернопіль: ПП Принтер інформ, 2015. – 224 с.

-
11. Pererva, P.H., Pohorielov, M.I., Mekhovych, S.A., Larka, M.I. (eds.) (2011). Upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu: mahisterskyi kurs: pidruchnyk [Management of innovative activity: master's course: a textbook]. Kharkiv: Virovets A.P. «Apostrof». Vol. I, 623 p. [in Ukrainian].
11. Управління інноваційною діяльністю: магістерський курс: підручник / за заг. ред. проф. П. Г. Перерви, проф. М. І. Погорелова, проф. С. А. Меховича, проф. М. І. Ларки. – Харків: Віровець А.П. «Апостроф», 2011. – Ч. I. – 623 с.
12. Seminozhenko, V.P. (2013). Vozmozhen li v Ukraine innovatcionnyi pryzhok? [Is it possible to innovate in Ukraine?]. Dzerkalo nedili. Ukraïna: gaz, 17/05/2013, No 17. Retrieved from: www.gazeta.zn.ua [in Russian].
12. Семиноженко В. П. Возможен ли в Украине инновационный прыжок? [Электронный ресурс] / В. П. Семиноженко // Дзеркало неділі. Україна: газ. – 2013. – 17 трав. (№ 17). – Режим доступа: www.gazeta.zn.ua.